

PASTABOS DĖL MOKSLO DOKTORANTŪROS NUOSTATŲ PAKEITIMO PROJEKTO

Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjunga (toliau – LJMS) reaguodami į Švietimo mokslo ir sporto ministerijos (toliau – ŠMSM) raštą „Dėl mokslo doktorantūros nuostatų pakeitimo projekto“ norėtų pateikti šias pastabas:

5.1. punkte nurodoma, kad „(...) turi būti pagrįstas mokslo krypties potencialas Lietuvoje“. Siūlome, kad, institucija, pagrįsdama mokslo krypties potencialą, pateiktų ir duomenis apie preliminarų šios sferos mokslų daktarų trūkumą. Būtų naudinga ir pačiuose nuostatuose plačiau įvardinti, kaip gali būti pagrįstas mokslo potencialas, įvardijant aiškius orientacinius kriterijus.

15. punkte: „Tarybos nustatyta tvarka organizuoja institucijos (institucijų) vykdomos doktorantūros kokybės ir efektyvumo vertinimą ir teikia išsamius ir apibendrintus vertinimus bei siūlymus Ministrui (...)“. Teigiama, kad bus vertinama doktorantūros komiteto narių mokslinė kompetencija doktorantūros kryptyje, doktorantūros tematikų atitiktis mokslų kryptims, aktualumas šios krypties tyrimams, doktorantų mokslų darbų mokslų kryptyje kokybė, parengtų doktorantų mokslinių publikacijų mokslų kryptyje kokybė ir t. t.. Siūlytume inicijuoti ekspertinio vertinimo stiprinimą, orientuojantis ir į didesnę ekspertų darbo užmokestį, kuomet sąžiningai atlyginus, būtų galima tikėtis ir gilesnės kokybinės doktorantūros studijų analizės. Taip pat norime atkreipti dėmesį į ekspertų kompetencijas. Jos neretai būna bendro pobūdžio, nėra įsigilinama į specifinius tam tikro vertinamo objekto aspektus, todėl galimai užsienio ekspertų pritraukimas vertinti, bent jau dalinai, doktorantūros studijas, būtų naudingas turinio prasme.

5.2. punkte teigiama, kad „**Rekomenduojama, kad doktorantūros studijas sudarytų ne mažiau kaip trys studijuojami dalykai**“. Norime atkreipti dėmesį į doktorantų persidirbimo aspektą ir pasiūlyti kurti lankstesnes III pakopos studijų galimybes, kuomet būtų įvertinamas doktoranto įdirbis analizuojamoje tematikoje ir tam tikrais atvejais paliekama galimybė tam tikrus, formaliuosius kursus užskaityti. Be to, turėtų būti sudarytos sąlygos vystyti tarpdalykiškumą ir tarptautiškumą, leidžiant doktorantams kursus išklaudyti ne tik savo universitete, bet ir kituose Lietuvos bei užsienio universitetuose. Šiuo metu tą sudėtinga įgyvendinti, nes doktorantūros komitetai itin dažnai atmeta doktorantūros planą dėl egzaminų, pasirinktų kituose universitetuose, motyvuodami, kad darbo užmokestis egzaminus vykdančioms dėstytojoms turi būti doktorantūrą vykdančioje institucijoje. Iš esmės siūlome inicijuoti tolimesnę doktorantūros studijų individualizavimą, o ne formalizavimą, taip siekiant gerinti studijų kokybę.

Taip pat, norime atkreipti dėmesį į dar vieną labiau formalų reikalavimą: „**bendrujų gebėjimų ugdymą**“, kuomet tikimasi, kad doktorantas surinks ne mažiau 5 kreditų iš įvairių

bendrauniversitetinių kursų / paskaitų išklausymo. Be abejo, kad ugdyti visapusišką mokslininką yra svarbu, tačiau formalizuotas reikalavimas rinkti kreditus yra perteklinis. Doktorantas yra III pakopos studentas, kuris būdamas motyvuotas gilintis į savo mokslo sritį, mokslo vadovybos klausimus turėtų rinktis laisvanoriškai, siedamas su asmenine kompetencija, ankstesnėmis studijų ir darbo patirtimis, taip pat galvodamas apie tolesnę karjerą. Skatintume įskaityti kompetencijas, kurios gali būti įgytos neformalioju būdu, pvz., ankstesniuose darbuose, dalyvautuose / rengtuose projektuose. Norime atkreipti dėmesį ir į tai, kad doktorantūros studijas vykdančios įstaigos ne visada gali užtikrinti šio formalaus reikalavimo vykdymą pačioje institucijoje, tuomet doktorantai yra priversti ieškoti kitų kelių, kad formaliai surinktų reikalaujamus kreditus. Tokiu būdu yra orientuojamasi tik į formalųjį atitikimą, ne į kompetencijų tobulinimą. Bendrųjų gebėjimų kreditai turėtų būti suprantami kaip privalumas, o ne būtinybė doktorantui. Ragintume bendrųjų gebėjimų kreditus vertinti lanksčiai ir atsižvelgus į mūsų minėtus aspektus. Ypač atsižvelgiant į mūsų atlikto Doktorantų savijautos ir produktyvumo tyrimo rezultatus. Jie parodė, kad studijų krūvis yra viena pagrindinių išsekimo priežasčių (*Lietuvos doktorantų savijautos, išitraukimo bei ketinimų nutraukti studijas veiksnijų tyrimas*, p. 5, https://www.ljms.lt/files/ugd/1c71ab_aaa2d2a212e04d25ad980ac44d115ad9.pdf)

„Pedagoginė praktika gali būti atliekama, jei doktorantas sutinka ją atlikti. Pedagoginė praktika atliekama institucijos nustatyta tvarka, šios praktikos trukmę ir pobūdį suderinus su doktoranto vadovu ir doktorantūros komitetu.“

Remiantis 2008 m. Švietimo ir mokslo ministerijos užsakyto tyrimo rekomendacijomis: „Pedagoginis darbas neturėtų būti priverstinis ir neapmokamas. Jeigu pedagoginis darbas vis dėlto būtų numatomas studijų programoje, – jis turi būti apmokamas. Doktorantai turi būti įdarbinami paskaitų skaitymui ar seminarų vedimui, vadovavimui studentų darbams.“ LJMS taip pat stebi tendenciją, kad doktorantai, arba gauna pedagoginės praktikos krūvį, kuris viršija jų galimybes, arba net ir norėdami negauna galimybių įgauti šios praktikos. Siūlytume pedagoginę praktiką daryti griežtai apskaitomą, apmokamą ir privalomą, jei doktorantas nori įgauti tokios patirties, institucija turėtų tam sudaryti sąlygas.

Siūlome įtvirtinti pedagoginės praktikos valandų limitą, kad institucijose ja nebūtų piknaudžiaujama. Atsižvelgiant į tai, kad skirtingose institucijose skirtingai vykdoma pedagoginė praktika siūlytume ją riboti iki 32 akademinų valandų, likusį krūvį apskaičiuoti kaip pedagoginio darbo krūvį. Numatyti, kad į šį krūvį pateiktų ir bakalaurų darbų recenzavimo, vadovavimo jų ruošimui darbai.

5.3. punktas „Tarp pretendentų į doktorantūros komiteto narius ne mažiau kaip du trečdaliai asmenų turi būti tos mokslo krypties, kurioje siekiama įgyti doktorantūros teisę;“ Siūlome neapsiriboti tik mokslininkais, kurie būtų skiriami į doktorantūros komiteto narius. Doktorantai galėtų įgyti bendrųjų gebėjimų kompetencijas dalyvaudami Doktorantūrų komitetų veikloje. Įtraukus doktorantus į komitetų veiklą – tai prisidėtų prie betarpiško doktorantų ir kitų vyresniųjų mokslininkų bendradarbiavimo bei bendrųjų universitetinių gebėjimų ugdymo, tiesiogiai dirbant institucijoje. Įtraukus bent vieną doktorantą į Doktorantūros komitetų veiklą būtų skatinamas studijų kokybės vertinimo skaidrumas ir mokslinis bendradarbiavimas. Šiuo metu tiek bakalaurų, tiek magistro studentai yra įtraukiami į panašių komitetų veiklas, tačiau doktorantai, būdami ir jaunieji mokslininkai, ir studentai, tokios galimybės neturi. Nebent galėtų įsijungti į Studentų sąjungų veiklą, tačiau ir jos daugiau sprendžia tik I ir II pakopos studentų klausimus. Atkreipiame dėmesį, kad atitinkamai atsižvelgus į išsakytas pastabas, reikėtų pakoreguoti ir 20 punktą.

5.5. punkte aprašoma kokiomis sąlygomis institucijos vykdys bendrą doktorantūrą bei finansinių lėšų iš kurių bus finansuojama doktorantūra paskirstymą. Atsižvelgiant į jungtinės doktorantūros krepšelio ne iki galo skaidrų paskirstymą, Institucijos turėtų būti įpareigosos supažindinti visus stojančiuosius su doktoranto krepšelio paskirstymu bei atsakomybiu pasiskirstymu, kad stojantieji aiškia žinotų, kur turi kreiptis dėl kylančių klausimų. Taip pat įpareigosos pasirašyti trišalę sutartį su doktorantu, kurioje būtų nurodytos konkretūs institucijų įsipareigojimai doktorantui ir jo įsipareigojimai joms. Remiantis 2019 m. LJMS atlikto tyrimo duomenimis, jungtinių doktorantūrų studentai dažniau susiduria su komunikacijos problemomis. Jiems trūksta informacijos apie doktorantūros studijų organizavimą, projektines veiklas, galimybes, mokslo straipsnių rašymą arba ji pasiekia pavėluotai (*Trečiosios studijų pakopos (doktorantūros) studentų pasitenkinimas studijomis* 2019: 11). Šiuo metu jungtinių doktorantūrų studentai dažnai pasirašo sutartį tik su vienu iš doktorantūros partnerių, tad nėra apibrėžiama, kokie konkretūs įsipareigojimai galioja kito partnerio atveju. Jungtiniai doktorantai dažniausiai nėra traktuojami kaip lygiaverčiai studentai, jiems nėra suteikiamos visos priemonės, prieigos prie duomenų bazių, informacija apie finansavimą, projektines veiklas, dėstymo galimybes.

Atkreipiame dėmesį į **36.2. papunktį „rengiant 30 punkte numatytą disertaciją, svarbiausius savo tyrimų rezultatus yra paskelbęs ne mažiau kaip dviejuose straipsniuose (ir yra bent vieno iš jų vienintelis autorius arba pagrindinis bendraautorius), paskelbtuose arba turinčiuose DOI ar kitą priėmimo paskelbti pagrindimą recenzuojamuose mokslo leidiniuose, arba mokslinėje monografijoje. kurie nebuvo pateikti jau apgintose disertacijose. Doktorantai savo tyrimų rezultatus paskelbia:“** ir norime pabrėžti, kad atsižvelgiant į labai dažną užsienio šalių praktiką siūlytume formuluoti dvi disertacijos gynimo alternatyvas. Disertacijos kaip monografijos (netaikant privalomo reikalavimo publikuoti straipsnius) ir disertacijos kaip straipsnių rinkinio. Tai sudaro galimybes didesnei įsitraukimo į mokslinę veiklą strategijų įvairovei, pavyzdžiui, rašyti disertacijas tokiose srityse, kuriose institucija kol kas neturi pakankamo įdirbio bei tarptautinių ryšių faciliuoti doktoranto tarptautines publikacijas.

15. Pakeičiu 32 punktą ir jį išdėstau taip:

„Apgynus disertaciją mokslinių straipsnių rinkinio pagrindu, šie straipsniai negali būti panaudoti ginant kitas disertacijas.“ Siūlome numatyti tam tikras išlygas, kai keli doktorantai dirba tame pačiame projekte ir nori gintis 4 publikacijų pagrindu. Šiuo metu siūlomas reikalavimas užkirstų / apskurdintų kelią vienam iš doktorantų gintis disertaciją. Galbūt komisija tokiu atveju gali įvertinti doktoranto įdirbį ir nuspręsti, ar galima dubliuoti straipsnius.

LJMS taip pat norėtų atkreipti dėmesį, kad doktorantūros atžvilgiu reikėtų daugiau esminių pakeitimų. Remiantis 2008 m. Švietimo ir mokslo ministerijos bei Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo atlikto tyrimu bei pateiktais siūlymais (https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/kiti/moksl_soc_garantijos.pdf) per 14 metų neįvyko esminių pokyčių. Iš dalies pasikeitė doktorantų situacija kai kurių socialinių garantijų atžvilgiu, pakilo stipendijos, tačiau tai nesprensdžia karjeros perspektyvų ir mokslininko profesijos patrauklumo klausimo. Tai lemia mažėjančią doktorantų skaičių, didina neapgintų disertacijų kiekį ir t.t. Iš dalies 2008 m. metų tyrimo rezultatus dar kartą patvirtina ir 2022 m. LJMS atlikto „*Lietuvos doktorantų savijautos, įsitraukimo bei ketinimų nutraukti studijas*

veiksnių tyrimo“ rezultatai
(https://www.ljms.lt/files/ugd/1c71ab_aaa2d2a212e04d25ad980ac44d115ad9.pdf).

Todėl kviestume kelti diskusijas dėl doktorantų statuso keitimo ir socialinės apsaugos garantijų paketo subalansavimo netolimoje ateityje.

Prašytume informuoti, ar į LJMS išsakytus argumentus dėl doktorantūros nuostatų pakeitimo buvo atsižvelgta inicijuojant teisės akto keitimus. Atsakymą prašytume pateikti el. p. info@ljms.lt.

LJMS pirmininkė

Salomėja Vanagienė